

معرفی مرکز مطالعات و تحقیقات فرهنگ و ادب پایداری - حوزه هنری

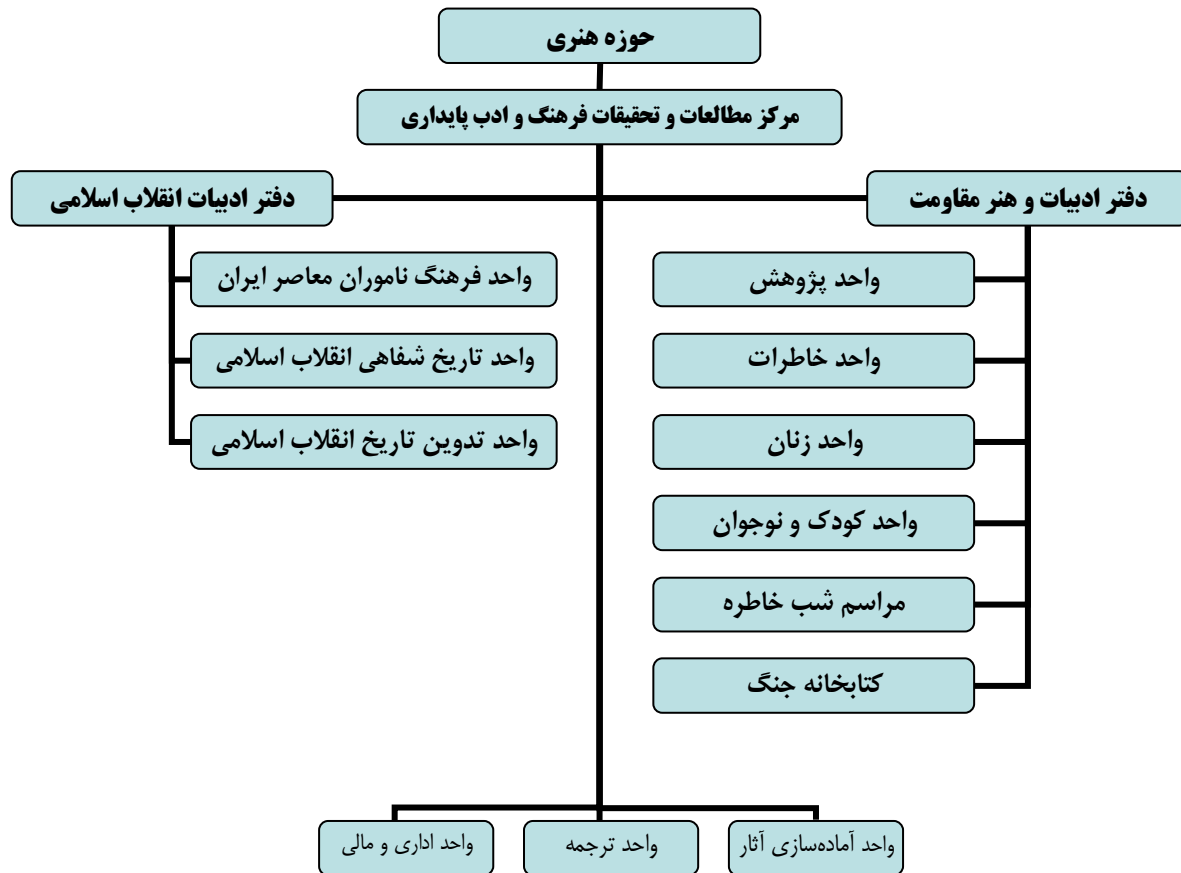
تهیه و تدوین: کتابخانه جنگ

«مرکز مطالعات و تحقیقات فرهنگ و ادب پایداری» و دو دفتر تابعه آن یعنی «دفتر ادبیات و هنر مقاومت» و «دفتر ادبیات انقلاب اسلامی» با هدف شناسایی شایستگی‌ها و توانایی‌ها و تبیین و توضیح داشته‌های عرصه نوظهور فرهنگ، اندیشه و ادبیات انقلاب اسلامی و دفاع مقدس تا مرحله تولید و توزیع آثار فرهنگی، ادبی و هنری تأسیس شده و به منظور گسترش و پویایی اندیشه و هنر ادب انقلاب اسلامی و نظریه‌پردازی و جریان‌سازی آن در سطح نهادهای فرهنگی مطالعاتی داخل کشور، منطقه و جهان با اتکا به سابقه تاریخی و تمدنی فرهنگ و ادب ایران و اسلام برنامه‌های خود را تدوین و سیاستگذاری کرده است.

از اهداف این مرکز می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- فراهم‌ساختن زمینه‌ها و امکان فعالیت‌های علمی پژوهشی در جهت هویت‌یابی و شکل‌دهی به اندیشه و فرهنگ پایداری در گستره علوم انسانی.
- موضوع‌شناسی و مسئله‌یابی در عرصه ادب و هنر پایداری، با ملاحظه و نظر داشت ذخایر و معارف دینی، تاریخی و فرهنگی در ایران و جهان و در نتیجه، تهیه و تنظیم فهرستی از بایسته‌های پژوهش.
- تأسیس پایگاه‌های اطلاع‌رسانی به منظور مساعدت محققان و ترغیب علاقه‌مندان و تسهیل برقراری ارتباط با سایر کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی و پژوهشی.
- کارشناسی، جهت‌دهی، مشاوره و سامان‌بخشی به طرح‌های پژوهشی، انتشاراتی، اطلاع‌رسانی و تولیدات هنری به منظور اعتلا و ارتقای فرهنگ و هنر پایداری.
- مشارکت در فعالیت‌های فرهنگی و هنری و انتشاراتی سایر نهادها و مراکز ذی‌ربط.
- ایجاد - و کمک به تأسیس - کانون‌ها و مراکز پژوهشی، انتشاراتی مرتبط با فرهنگ و ادب پایداری در شهرستانها.
- پیشنهاد و اجرای پروژه‌های تحقیق و ترجمه و تولید آثار علمی - فرهنگی برای نهادها و سازمانهای دولتی و غیردولتی در داخل و خارج.
- اقدام به برگزاری جلسات گفت‌وگو و شرکت در نشست‌ها، گردهم‌آیی‌ها، جشنواره‌ها، کنفرانس‌ها، سمینارها و نمایشگاه‌های داخلی و خارجی.
- شناسایی و جذب و پرورش استعدادهای خلاق و انتقال آموخته‌ها به منظور گسترش اندیشه و ایجاد نوعی جریان فکری مستمر در عرصه فرهنگ و ادب پایداری.
- تولید و نشر تألیف مقالات، مجموعه‌ها، کتاب‌ها و نشریه‌ها به زبان فارسی و زبانهای خارجی، محصولات رایانه‌ای، دیداری، شنیداری و گفتاری، برای تمامی گروه‌های سنی.
- انجام امور تبلیغی فرهنگی به شیوه‌های نوین، اعم از تهیه و تکثیر پوستر، کارت پستال، مجموعه‌ها و آنونس‌های تلویزیونی.
- تجلیل از محققان، نویسندگان و خدمتگزاران ادب و هنر پایداری و بزرگداشت مقام فرهیختگان قلم و اندیشه.

چارت سازمانی «مرکز مطالعات و تحقیقات فرهنگ و ادب پایداری»

به جهت ماهیت مستقل دو دفتر تابعه این مرکز، به‌ناچار آنها در اینجا جداگانه معرفی و واحدهای تشکیل‌دهنده آنها به تفکیک ذکر می‌شود. شایان ذکر است که تمام آمار و داده‌های این متن تا شهریور ۱۳۸۵ است:

□ دفتر ادبیات و هنر مقاومت

«دفتر ادبیات و هنر مقاومت» آذرماه ۱۳۶۷ در مجموعه «حوزه هنری» فعالیت خود را آغاز کرد و با انگیزه گردآوری، تدوین و نگارش آثار ادبی، هنری، پژوهشی و خاطرات به‌جای‌مانده از دوران دفاع هشت ساله مردم ایران در «جنگ ایران و عراق»، قدم به عرصه فعالیت‌های فرهنگی و نشر کتاب گذاشت. اینک حاصل «۱۸ سال» فعالیت مستمر این دفتر، به‌رغم افت و خیزهای فراوان، مجموعه‌ای است از «۵۲۴ عنوان کتاب»، «۵ شماره فصلنامه»، برنامه‌ها و کارشناسی‌های انجام شده و سخنرانی‌ها و مصاحبه‌های صورت گرفته و از همه مهمتر پرورش نسلی از نویسندگان و پژوهشگران که در این دفتر رشد کرده‌اند یا از روش، منش، سبک و کارشناسی دفتر، در ارتباط مستمر با آن، خوشه‌ها چیده‌اند و در راه‌اندازی و فعالیت‌های مراکز مشابه و هم‌عرض بهره‌ها رسانده‌اند.

نگاه دفتر از ابتدا به مقوله جنگ و ادبیات آن، تخصصی بوده است، نمود عینی این امر، تفکیک موضوعی کتابهای آن از آغاز انتشار است. با رشد حجم فعالیت‌های دفتر، به‌مرور واحدهای تخصصی و موضوعی شکل ملموس‌تری به خود گرفته و شاخه‌های فرعی مختلفی چون «زنان» و «جانبازان» بدان افزوده و یا فعالیت آنها

پس از طی دوره‌ای، متوقف شده است. اکنون، علاوه بر کارشناسی مستقل افراد، واحدهای زیر عمده فعالیت‌های تخصصی دفتر را دنبال می‌کنند:

۱. واحد پژوهش

به موازات تشکیل دفتر، بخش پژوهش نیز فعالیت خود را آغاز کرد. اولین اقدام این بخش، پذیرش و اجرای مقدماتی طرح تدوین و گردآوری «فرهنگ جبهه» بود. از آن زمان تاکنون بالغ بر ۲۵ عنوان کتاب و ۵ شماره فصلنامه «کتاب مقاومت» در زمینه‌های مختلف پژوهش فرهنگ، ادبیات و تاریخ جنگ، و نیز مراجعی چون فرهنگها، فهرستها و اسناد در این دفتر منتشر شده، که به نوعی ساختار بدنه پژوهشی گذشته دفتر را شکل داده‌اند.

اکنون «واحد پژوهش» امر تحقیق و پژوهش فراگیر، جدی و علمی، در زمینه مطالعات فرهنگی، ادبی و اجتماعی دفاع مقدس را وجهه همت خود ساخته و با طراحی و انجام مطالعات بنیادی برای تحصیل روش‌های مطالعاتی و مسئله‌شناسی و یافتن راه کارهای علمی فراخور، سعی در حصول به مقاصد مورد نظر دارد. مجموعه مقالات «نام‌آورد» که مجلد اول آن در سال ۱۳۸۰ منتشر شده، و همچنین آثار ترجمه اخیر این واحد - «در قلمرو سوگ و خاطره» و «گفتمان جنگ در رسانه‌ها و زبان ادبیات» - از این شمار هستند.

همچنین برگزاری جلسات گفتگوی کارشناسی در موضوعات جنگ ایران و عراق و انقلاب اسلامی، ارزیابی علمی و خدمات مشاوره‌ای در خصوص پایان‌نامه‌ها و پژوهش‌ها و مقالات مرتبط با این موضوعات، شرکت در مصاحبه‌های رادیویی و مطبوعاتی و تهیه مقالات مختلف در نشریات عمومی و تخصصی، نشست‌های مختلف با دانشجویان دانشگاهها و اعضای هیئت علمی دانشگاهها و نهادهای مختلف انقلاب اسلامی برای کارشناسی‌های گوناگون یکی دیگر از فعالیت‌های اصلی کارشناسان این واحد است.

۲. واحد خاطرات

اصلی‌ترین فعالیت دفتر از ابتدا تا کنون، گردآوری، تدوین و نشر خاطرات و یادداشتهای جنگ بوده است. جمع‌آوری خاطرات که منجر به چاپ کتابهای این حوزه می‌شود شامل مطالعه پیرامون شخصیتها، پیگیری‌های اجرایی، مراجعه‌ها و مصاحبه‌های متعدد، پیاده‌کردن نوارها و تدوین اثر، ویرایش و بازخوانی‌های متعدد و بالاخره کارشناسی و آماده‌سازی آثار برای چاپ می‌باشد. شایان ذکر است که بسیاری از این آثار تا مرحله چاپ روندی بیش از یکسال طی می‌کنند که حاصل کار ممکن است با سال نشر سالهای آتی به چاپ برسد. نشر ۱۶۰ عنوان کتاب «خاطرات جبهه و جنگ» (که ۴۵ عنوان آن به «خاطرات عراقیها» اختصاص دارد)، ۲۳ عنوان «یادداشتهای و دست‌نوشته‌ها»، ۷۳ عنوان «خاطرات آزادگان» که جلوه‌ای تابان از ادبیات پایداری و محملی برای رشد و بالندگی دفتر بوده، در نوع خود بی‌نظیر است.

برنامه‌های کنونی دفتر، در نشر خاطرات «شفاهی» و «مکتوب»، با توشه‌گرفتن از تجارب گران‌قیمت گذشته و تکیه بر یافته‌های پژوهشی، زمینه‌هایی را فراهم کرده تا «تاریخ شفاهی» جنگ بستری مناسب و آماده، برای نگارش و نشر پیدا کند. کتاب «بمو» و خاطرات اخیر فرماندهان و نام‌آوران جنگ همچون «چزابه»، «نبرد درالوک»، «هم‌مرز با آتش»، «شبهای بی‌مهتاب» و «مردی که خواب نمی‌دید» از آن جمله هستند.

۳. واحد زنان

اهمیت نقش و حضور زنان در لایه‌های پنهان و آشکار هر واقعه تاریخی بر کسی پوشیده نیست. بدین جهت یکی از بخشهای مهم فعالیت‌های این دفتر، جمع‌آوری و تدوین خاطرات زنان می‌باشد که اکنون در واحدی جداگانه متمرکز شده است. دفتر تا کنون ۲۴ عنوان کتاب خاطرات، یادداشتها و اشعار زنان و یا در موضوعات «زن و جنگ» منتشر کرده، که از این تعداد، مجموعه کتابهای اخیر این واحد همچون «یکشنبه آخر» و «گل سیمین» به لحاظ روش کار و محتوای متفاوت، قابل توجه است.

۴. واحد کودک و نوجوان

از ابتدای تأسیس دفتر توجه خاصی به کودکان و نوجوانان، به عنوان آینده‌سازان این مملکت بوده و تاکنون ۱۰۳ عنوان کتاب در موضوعات مختلف این گروه سنی، همچون خاطرات جنگ، شعر، داستان، نامه، دانستیها و ... در دفتر منتشر شده که در این میان ۱۷ جلد «شبه‌های بمباران» و ۲۰ جلد «قصه فرماندهان» و اخیراً ۱۱ جلد مجموعه «قصه‌های شهر جنگی» در نوع خود کارهایی بدیع و تأثیرگذار و محل توجه و اقبال عمومی بوده است. «واحد کودک و نوجوان» در شکل متمرکز و مستقل، از سال ۱۳۷۳ فعالیت‌های خود را آغاز کرده و اکنون ضمن کارشناسی آثار ارائه شده به این واحد، بستری مناسب برای نگارش برخی کتابها در موضوعات یادشده است.

۵. مراسم شب خاطره

مراسم «شب خاطره» جایگاه خاصی در برنامه‌های ابداعی این دفتر دارد. اولین برنامه این مراسم در سال ۱۳۷۲ برگزار شده است. برای تدارک این مراسم، که معمولاً اولین پنجشنبه هر ماه، ۲/۵ ساعت قبل از اذان مغرب در «تالار اندیشه» حوزه هنری اجرا می‌شود، نیاز به پیگیری‌های فراوان در دعوت از اشخاص صاحب نام و صاحب خاطره و مجریان توانا و تدارکات مناسب و ضبط و آرشیو برنامه‌هاست. تاکنون ۱۵۲ برنامه «شب خاطره» طی این سالها برگزار شده، که گونه‌ای شفاهی از روایت خاطرات و بستری برای برقراری ارتباط مستقیم با مخاطب و عامه مردم بوده است. از میان برنامه‌های این مراسم تعدادی از آنها در قالب لوح فشرده (CD) تهیه و تدوین شده که از طریق دفتر برنامه قابل تهیه است.

۶. کتابخانه جنگ

مجموعه‌سازی و اطلاع‌رسانی مناسب، از ارکان تشکیل نهادهای فرهنگی و پژوهشی است. از شهریور سال ۱۳۷۹، «کتابخانه جنگ» تأسیس شده و تاکنون با رشد علمی مناسب و مجموعه‌سازی بیش از ۱۰ هزار جلد کتاب فارسی، خارجی، نشریات و ویژه‌نامه‌های تخصصی جنگ، جزوه، پایان‌نامه و لوح فشرده - که افزون بر ۹۵ درصد آنها به «جنگ ایران و عراق» و مابقی به سایر جنگها اختصاص دارد - توانسته است در «کتابداری و اطلاع‌رسانی تخصصی جنگ» گامی مؤثر بردارد. این کتابخانه از جمله کتابخانه‌های تخصصی و پژوهشی محسوب می‌شود و اخیراً نیز در همین گروه دارای «شماره استاندارد بین‌المللی کتابخانه‌ها» ISIL (شابکا) شده است که نشان از اهتمام جدی آن به امر کتابداری ملی دارد.

تشکیل نظام کتابخانه‌ای استاندارد و به‌تبع آن شناسایی، جمع‌آوری و تهیه و مجموعه‌سازی تمام آثار حوزه جنگ و جنگها و دفاع مقدس، امانت آثار به مراجعان و اعضا، ارتباط و تعامل با سایر کتابخانه‌ها، ناشران و مراکز

فرهنگی و پژوهشی، توسعه کتابخانه در مکانیزه کردن کار، جذب امکانات و بسترسازی مناسب و ارتقای نرم‌افزاری و سخت‌افزاری، مشاوره‌ها و راهنمایی‌ها و تهیه فهرست‌های موضوعی برای مراجعان و مخاطبان، که با صرف اوقات فراوان و کارشناسی‌های مختلف حاصل شده است از برنامه‌های انجام شده و در حال پیگیری «کتابخانه جنگ» است.

برنامه‌های پژوهشی و اطلاع‌رسانی این کتابخانه در نوع خود کم‌نظیر است. طرح ایجاد «رده‌بندی کتابخانه جنگ» WLC، بانک اطلاعات ویژه وب، تهیه مراجع «کتابداری جنگ»، روش‌های بدیع و علمی در تهیه «کتابشناسی‌ها» و «راهنماها»ی موضوع جنگ، مشاوره‌های گوناگون در خصوص جشنواره‌های انتخاب کتاب و ارسال اقلام اطلاع‌رسانی به منازل اعضا، پژوهشگران و مراکز پژوهشی و انتشاراتی در تهران و شهرستانها و ارتباط مستمر با این مراکز، از فعالیت‌های در خور توجه این کتابخانه است. تاکنون ۷ شماره از «تازه‌های کتاب» و ۷ شماره «فهرستگان موضوعی» در معرفی کتابهایی با موضوعات گوناگون همچون «زن و جنگ»، «اسیر و اسارت»، «کردستان»، «عکس جنگ»، «خاطرات عراقیها» و «کتاب کودک» تهیه و به نشانی اشخاص و مراکز ارسال شده است.

این کتابخانه برای امانت کتاب، استفاده از بانک‌های اطلاعاتی، مشاوره و راهنمایی‌های مختلف با شرایطی سهل عضو می‌پذیرد و آمادگی دارد تا تمامی پژوهشگران و علاقمندان را از لحاظ اطلاع‌رسانی منابع جنگ تأمین کند. در حال حاضر کتابخانه حدود ۳۰۰ نفر عضو ثابت دارد و تا کنون و در طی عمر ۶ ساله خود، بیش از ۱۴۵۰۰ عنوان کتاب به امانت داده است.

*

علاوه بر مواردی که گفته آمد، «دفتر ادبیات و هنر مقاومت» در دوره‌های مختلف، آثاری در قالب‌های ادبی و هنری، همچون شعر، داستان، فیلمنامه، نمایشنامه، مجموعه عکس و ... نیز منتشر کرده که آمار آنها قابل توجه است. همچنین این دفتر با حساسیت مسائل روز جهان را پی گرفته و به «ادبیات مقاومت» سایر ملل، به خصوص ملت‌های مسلمان، توجهی ویژه داشته است، حاصل این فعالیت حدود ۴۵ عنوان کتاب در موضوعات افغانستان، فلسطین، عراق و بوسنی و هرزگوین است، در این میان ۱۹ عنوان کتاب، عموماً خاطرات «جهاد مردم افغانستان» در مقابل نیروهای اشغالگر روسی، در خور توجه و استناد می‌باشد. همچنین از ابتدای نشر تاکنون ۹ عنوان کتاب به زبان‌های عربی، انگلیسی و فرانسه توسط دفتر منتشر شده که مبین توجه آن به کارکرد فرامرزی فعالیت‌های خود است.

بسیاری از آثار دفتر، سالها با اقبال عمومی و نشر مجدد روبه‌رو بوده و از محافل، جشنواره‌ها و مراسم گوناگون، نشانها و تقدیرنامه‌های مختلف دریافت کرده و در آرای اندیشمندان و بزرگان قوم تجلی به‌سزایی داشته است که در جای خود نیازمند بررسی و احصا است.

*

جداول زیر نمایانگر فراز و فرود انتشار کتابهای «دفتر ادبیات و هنر مقاومت» از ابتدا تا کنون بوده، که به ترتیب سال و به تفکیک گروه سنی و موضوعات مختلف تنظیم شده‌اند.

جمع	۱۳۸۵	۱۳۸۴	۱۳۸۳	۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۰	۱۳۷۹	۱۳۷۸	۱۳۷۷	۱۳۷۶	۱۳۷۵	۱۳۷۴	۱۳۷۳	۱۳۷۲	۱۳۷۱	۱۳۷۰	۱۳۶۹	۱۳۶۸	
بزرگسال	۴۲۱	۶	۵	۱۷	۱	۱۳	۴	۳	۱۷	۴	۱۰	۶۵	۲۶	۵۳	۶۸	۲۰	۵۰	۴۶	۱۳
کودک و نوجوان	۱۰۳	۰	۰	۹	۰	۱۵	۳	۷	۴	۱	۱۱	۱۴	۴	۱۰	۲	۳	۱۹	۱	۰
جمع	۵۲۴	۶	۵	۲۶	۱	۲۸	۷	۱۰	۲۱	۵	۲۱	۷۹	۳۰	۶۳	۷۰	۲۳	۶۹	۴۷	۱۳

«جنگ ایران و عراق»

زنان	بزه‌های و نقد	یادنامه	یادداشتها	خاطرات جبهه و جنگ	خاطرات آزادگان	خاطرات عراقیها	گزارش و سفرنامه	کردستان	کلیات	نامه‌ها	شعر	نثر	جنگ	نمایشنامه	فیلمنامه	داستان
۲۴	۲۲	۱۲	۲۳	۱۱۵	۷۳	۴۵	۸	۳	۱۰	۶	۱۴	۴	۱	۴	۷	۲۳

«ادبیات پایداری جهان و ...»

افغانستان	فلسطین	عراق	بوسنی و هرزگوین	فرانسه	شعر مقاومت جهان	هنر	جنگ ایران و انگلیس	جنگ ایران و روس	جنگ جهانی اول
۱۹	۱۱	۷	۸	۱	۱	۳	۱	۱	۳

«کودک و نوجوان (جنگ ایران و عراق و ...)»

خاطرات	قصه‌های شهر جنگی	قصه فرماندهان	داستان	شعر	نثر	نامه‌ها	گزارش و سفرنامه	دانستنیها	جنگ جهانی دوم (داستان)	جنگها (داستان - یادنامه)	جنگ
۳۰	۱۱	۲۰	۱۲	۹	۲	۴	۲	۲	۴	۳	۱

* * *

□ دفتر ادبیات انقلاب اسلامی

این دفتر بر بنیاد تجربه موفق «دفتر ادبیات و هنر مقاومت» از ابتدای سال ۱۳۷۲ پایه‌گذاری شد و رفته رفته با تشکیل واحدهایی که از اضلاع گوناگون بتوانند به پژوهش، تدوین و تولید آثار مرتبط با انقلاب اسلامی بپردازند، شکل و قواره گرفت. در سالهای ابتدایی تولیدات این دفتر در دو قالب ادبی و تاریخی سمت و سو گرفته بود اما کمبود سازمانهای پژوهشی مرتبط با تاریخ انقلاب در آن زمان از یک سو و نیز همسویی تولیدات ادبی دفتر با واحدهای دیگر حوزه هنری، همچون مرکز آفرینشهای ادبی و کارگاه قصه و رمان از سوی دیگر موجب شد دفتر ادبیات و انقلاب اسلامی برخلاف عنوانش، به سمت پژوهشهای تاریخی کشیده شود و در این موقف بماند. هر چند بافت کاری در این دفتر تا حدودی از شاکله ذاتی حوزه هنری، که مبتنی بر فعالیتهای ادبی و هنری است، فاصله گرفت، اما از رهگذر این فعالیتهای پژوهشی - تاریخی، گنجینه‌ای پایان‌ناپذیر برای تولیدات و آفرینشهای ادبی و هنری فراهم گردید که می‌تواند دست‌مایه ادیبان و هنرمندان حوزه هنری قرار گیرد.

اما فعالیت اصلی «دفتر ادبیات انقلاب اسلامی» همانا تولید آثار علمی بر بنیاد یافته‌ها و گردآوری‌های یک دهه جست و جو و تلاش میدانی است که منجر به خلق آثاری شده است. ثمره این فعالیتها اولاً توانسته تا حدودی جای خالی سازمانهای پژوهشی را پر کند و به طور غیرمستقیم نهادهای کم‌کار را به فعالیت اساسی وادارد، ثانیاً منشأ و سپس الگوی تولید در حیطه تاریخ‌پژوهی‌های وطنی قرار گیرد. هم‌اینک دفتر ادبیات انقلاب اسلامی از جایگاهی قابل قبول در عرصه پژوهشهای تاریخ انقلاب اسلامی برخوردار است. به طوری که عضو «مجمع هماهنگی تاریخ‌پژوهی، اسنادی و بانکهای اطلاعاتی» (مهتاب) است و در کنار مراکزی چون «کتابخانه ملی ایران»، «کتابخانه مجلس شورای اسلامی»، «مؤسسه مطالعات و پژوهشهای سیاسی»، «مرکز اسناد وزارت امور خارجه»، «مرکز اسناد انقلاب اسلامی» و «بنیاد تاریخ انقلاب اسلامی» نقشی فعال در توسعه تاریخ‌نگاری مرتبط با انقلاب و تاریخ معاصر ایران داراست.

اکنون واحدهای زیر عمده فعالیت‌های تخصصی این دفتر را دنبال می‌کنند:

۱. واحد فرهنگ ناموران معاصر ایران

تاریخ‌نگاری بر پایه‌های متعددی استوار است و «زندگینامه‌ها» به عنوان یکی از منابع اساسی و مهم و غیر قابل انکار مورد توجه تاریخ‌نگاران بوده و آنها را در رسیدن به شرایط اجتماعی و فردی اشخاص و شرح روزگار پیرامون آنها بهره‌ها رسانده است. در این میان تهیه مقدمات و لوازم تاریخ‌نگاری در دوران معاصر به ویژه دوران انقلاب‌های پی در پی معاصر برای مقابله با استبداد سلطنتی و مبارزه بر ضد حکومت پهلوی، با تکیه بر شیوه‌های علمی مورد توجه این دفتر قرار گرفته است. به همین نیت در سال ۱۳۷۲ گروهی از پژوهشگران دفتر ادبیات انقلاب اسلامی گرد هم آمده، به منظور تأمین پایه اساسی تاریخ‌نگاری و تدوین و نگارش زندگینامه مشاهیر ایرانی - آنهایی که در دوره تاریخی ۱۳۰۰ تا ۱۴۰۰ هجری قمری در قید حیات بوده‌اند - واحدی را به نام «رجال» بنیان نهادند که بعد از چند سال به «فرهنگ ناموران معاصر ایران» تغییر نام داد.

پژوهشگران این واحد برای دستیابی به اطلاعات موجود درباره رجال ایرانی و در محدوده زمانی یادشده، سه روش پژوهشی را در پیش گرفتند:

- فیش‌برداری از کتاب‌ها و نشریات منتشر شده؛

- مکاتبه و مراجعه مستقیم با مشاهیری که در قید حیات‌اند یا با خانواده مشاهیر درگذشته، برای دریافت شرح زندگانی‌شان (زندگینامه خودنگاشت)؛

- جمع‌آوری تصاویر اسناد موجود در مراکزی همچون «سازمان اسناد و کتابخانه ملی» و «مرکز اسناد انقلاب اسلامی».

اطلاعات تهیه شده پس از طبقه‌بندی و رفع نواقص احتمالی، که توسط کارشناسان آشنا به امر پژوهش در تاریخ معاصر انجام می‌گیرد، به بخش تشکیل پرونده انتقال داده شده و با توجه به معیارهای تعریف شده، برای هر شخصی که فیش و مطلبی درباره او وجود دارد، پرونده‌ای مستقل تشکیل و در بایگانی فرهنگ ناموران جای گرفته است. تعداد پرونده‌های موجود در این بایگانی حدود ۵۰ هزار پرونده است و می‌توان گفت برای رسیدن به این حجم اطلاعات، گروه بازمینی و تشکیل پرونده‌های علمی، بیش از ۱۵۰ هزار پرونده را بازمینی و هر کدام از آنها به دقت واکاویده‌اند.

در این میان بایگانی «زندگینامه خودنگاشت» به جهت آنکه پیش از این اطلاعات موجود در آن در جایی

منتشر نشده و با اجازه صاحبان آنها، فقط برای درج در دائره‌المعارف فرهنگ ناموران معاصر ایران تهیه شده، یکی از بخشهای مهم و محرمانه فرهنگ ناموران به شمار می‌آید که به غیر از گروه‌های علمی مرکز و کارشناسان علمی و فرهنگی مورد وثوق، اشخاص یا مراکز دیگر امکان استفاده از آنها را ندارند. این بایگانی در حدود ۱۲ هزار پرونده از مشاهیر ایرانی در زمینه‌های مختلفی چون ادبیات، هنر، سیاست، ورزش، مذهب را در خود جمع کرده است.

در روند شکل‌گیری بایگانی اطلاعات پیرامون مشاهیر، کادر علمی و مدخل‌نویسی فرهنگ در سه گروه: ۱- گروه سیاسی، نظامی و اداری؛ ۲- گروه علمی، مذهبی و اجتماعی؛ ۳- گروه ادبی، هنری و ورزشی؛ کار خود را آغاز کردند. در این میان نظارت بر کارکرد گروه‌ها و بخش‌های مختلف فرهنگ، تصمیم‌گیری کلی درباره جریان فعالیت‌های فرهنگ و رفع تعارض‌ها و تناقض‌ها، بررسی و ارزیابی علمی مقالات و ارجاع آنها به ویراستاری، نظارت بر حروف‌نگاری و تصمیم در کیفیت و به‌گشت و پیشرفت امور، برعهده «شورای عالی فرهنگ ناموران» است.

نخستین جلد «فرهنگ ناموران معاصر ایران» در سال ۱۳۸۱، در ۴۰۳ صفحه و ۲۲۷ مدخل منتشر شده که به حرف آ (آبادانی، فرهاد - آئینه‌وند، صادق) اختصاص دارد. جلد دوم این فرهنگ نیز در سال ۱۳۸۴، در ۶۱۸ صفحه و ۳۹۸ مدخل منتشر شده که به حرف الف (ابتکار، تقی - اسمعیل بیگی شیرازی، ضیاءالدین) اختصاص دارد. هم‌اکنون جلد سوم و چهارم این فرهنگ به ترتیب با ۲۷۳ و ۳۵۲ مدخل در حرف الف در مرحله تدوین است.

شایان ذکر است که از قبیل فعالیت‌های آرشیوی این واحد، «کتابخانه تخصصی تاریخ معاصر» با موجودی ۷هزار جلد کتاب و «آرشیو نشریات» با موجودی حدود ۵۰۰ عنوان روزنامه و مجله شکل گرفته است که اکنون در هیئت یک مجموعه تخصصی آماده ارائه خدمات محدود به سایر واحدهای تابعه مرکز و مراجعه‌کنندگان بیرونی است.

۲. واحد تاریخ شفاهی انقلاب اسلامی

ایجاد بستر و زمینه انتقال فرهنگ و پیام انقلاب اسلامی و دفاع مقدس به نسل‌های امروز و آینده از طریق جمع‌آوری اطلاعات شفاهی افراد مؤثر در حوادث مهم انقلاب اسلامی و انتشار آن در قالب کتاب، نوارهای صوتی و فیلم و ... مهمترین هدف تشکیل این واحد است که از بخش‌های عمده زیر تشکیل شده است:

- بخش مصاحبه.

- بخش آرشیو.

- بخش تدوین تاریخ شفاهی.

این واحد تاکنون ۴۶۲۱ ساعت مصاحبه با ۶۱۲ نفر از مشاهیر و رجال انجام داده که از میان آنها ۲۸ عنوان کتاب خاطرات به چاپ رسیده است. خاطرات جلال‌الدین فارسی، هادی غفاری، آیت‌الله پسندیده، مرتضی الویری، رجبعلی ظاهری، جواد منصوری، جهانگیر تفضلی، سیدعلی اکبر محتشمی، علی امینی، محمدکاظم بجنوردی، احمد احمد، مرضیه حدیدچی (دباغ)، شیخ مصطفی رهنما، مرتضی نبوی، عزت شاهی (عزت‌الله مطهری)، اکبر براتی و کاظم ذوالانوار حجم عمده آثار چاپ شده این واحد را تشکیل می‌دهد. همچنین خاطرات «قیام ۱۵ خرداد» در ۹ جلد، و پژوهشی در زمینه «جنبش دانشجویی کشور» از دیگر آثار منتشره این واحد است.

از میان این آثار چاپ شده، اخیراً «خاطرات عزت شاهی» مورد توجه ویژه قرار گرفته و بیست و یکمین دوره «رونمایی کتاب سازمان فرهنگی هنری شهرداری تهران» به معرفی این اثر ارزشمند اختصاص داشته است.

۳. واحد تدوین تاریخ انقلاب اسلامی

مراکز متعددی به تولید منابع تاریخ معاصر ایران، به ویژه تاریخ دوران انقلاب اسلامی مشغول هستند که واحد تدوین تاریخ انقلاب اسلامی یکی از آنهاست. این واحد از ابتدای تشکیل دفتر ادبیات انقلاب اسلامی و حتی قبل از شکل گیری کامل دفتر - یعنی نیمه اول سال ۱۳۷۱ - در یکی از اتاق‌های ساختمان مرکزی حوزه هنری تشکیل شد.

اکنون بخشهای عمده زیر، با هدف به سامان کردن حوزه پژوهشی و اطلاع‌رسانی تاریخ انقلاب اسلامی و تولید آثار مرجع در موضوعات مرتبط با آن، در این واحد به فعالیت مشغول هستند:

- گروه شناسایی، فیش برداری و کدگذاری منابع؛
 - گروه نگارش روزشمار انقلاب اسلامی (۱۳۵۷-۱۳۵۶)؛
 - گروه نگارش روزشمار ۱۵ خرداد (۱۳۴۳-۱۳۴۰)؛
 - گروه دایره‌المعارف انقلاب اسلامی.
- آمار زیر دربردارنده گزارشی مختصر از فعالیتهای گذشته این واحد است:
- شناسایی حدود ۲ هزار کتاب و ۲۰۰ نشریه مرتبط با موضوعات مذکور در بیش از یکصد کتابخانه و مراکز آرشیوی سراسر کشور.

- فیش برداری از منابع شناسایی شده (در حدود ۵۰۰ هزار فیش).
 - تهیه آرشیو عکس شخصیتها، حوادث و سایر موارد مرتبط با موضوع (حدود ۱۰ هزار قطعه)
 - نگارش ۱۰ جلد «روزشمار انقلاب اسلامی» (۱۳۵۶/۱/۱ - ۱۳۵۷/۱۰/۱۵) و انتشار ۹ مجلد.
 - نگارش ۳ جلد «روزشمار ۱۵ خرداد» (۱۳۴۰/۱/۱ - ۱۳۴۰/۳/۳۱) و انتشار ۲ مجلد.
 - نگارش ۲ جلد «دایره‌المعارف انقلاب اسلامی» (آ - ث) جهت گروه سنی نوجوان و جوان و انتشار یک مجلد.
- تکمیل و تدوین سایر مجلدات «روزشمار انقلاب اسلامی»، «روزشمار ۱۵ خرداد» و «دایره‌المعارف انقلاب اسلامی» و نیز تشکیل بانک اطلاعات و فراهم آوردن امکانات لازم جهت خدمت‌رسانی مناسب به مراکز دانشگاهی و افرادی که به پژوهش و تحقیق در زمینه انقلاب اسلامی می‌پردازند از برنامه‌های آتی این واحد است.

*

جدول زیر نمایانگر فراز و فرود انتشار کتابهای «دفتر ادبیات انقلاب اسلامی» از ابتدا تا کنون بوده، که به ترتیب سال و به تفکیک گروه سنی تنظیم شده‌اند.

جمع	۱۳۸۵	۱۳۸۴	۱۳۸۳	۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۰	۱۳۷۹	۱۳۷۸	۱۳۷۷	۱۳۷۶	۱۳۷۵	۱۳۷۴	۱۳۷۳	۱۳۷۲	
بزرگسال	۶۳	۳	۶	۱	۰	۳	۲	۳	۸	۵	۱۲	۱۱	۵	۳	۰
کودک و نوجوان	۴۲	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۲	۱	۱	۱۶	۶	۱۱	۴	
جمع	۱۰۴	۳	۶	۱	۴	۲	۳	۱۰	۶	۱۳	۲۷	۱۱	۱۴	۴	

* * *

علاوه بر واحدهای تابعه دفاتر، بخشی دیگر از بدنه مرکز به واحدهای اداری و مالی، ترجمه و آماده‌سازی آثار اختصاص دارد که در این میان دو واحد «ترجمه» و «آماده‌سازی آثار» همسو با سایر فعالیتهای پژوهشی، تألیفی و آرشیوی مرکز نقش اساسی‌تری برعهده دارند:

□ واحد ترجمه

این واحد از سال ۱۳۷۲ فعالیت خود را آغاز کرده است. شناسایی، جمع‌آوری، بررسی، گزینش و ترجمه متون از میان آثار منتشره چاپی و مطالب تحت وب و شبکه اینترنت در موضوعات «تاریخ انقلاب اسلامی»، «ناموران معاصر ایران» و «جنگ تحمیلی عراق علیه ایران» بخش عمده این فعالیتها بوده است. نتیجه فعالیتهای این واحد طی سالهای گذشته شناسایی و جمع‌آوری نزدیک به ۵ هزار عنوان مقاله و یک‌هزار عنوان کتاب به زبانهای، انگلیسی، فرانسه، آلمانی، عربی و روسی است که حدود یک چهارم آنها به مرحله فیش‌برداری و ترجمه رسیده و مورد استفاده پژوهشهای جاری مرکز قرار گرفته است. گرچه در ابتدا عملکرد این واحد مبتنی بر خواست بخشهای پژوهشی «دفتر ادبیات انقلاب اسلامی» بوده اما اکنون با رویکرد گسترده‌تری نسبت به نیازها و خواستههای تمام واحدهای تابعه این مرکز مواجه است.

□ واحد آماده‌سازی آثار

آماده‌سازی کتابهای تولیدی مرکز، از مرحله ویرایش تا پیش‌تولید چاپ، شامل ویرایش، نظارت بر حروفچینی، نمونه‌خوانی، تصحیح، نسخه‌پردازی، تهیه فهرستهای چندگانه کتاب (اعلام، نمایه‌ها، کتاب‌نامه)، صفحه‌آرایی، تنظیم عکسها و اسناد، تهیه رسم‌الخط و یونیفورم کتاب، از وظایف عمده این واحد است. بدیهی است ماحصل تمام فعالیتهای مرکز در این واحد شکل نهایی به خود می‌گیرد و به انتشارات گسیل می‌شود.

* * *

نشانی مرکز:

تهران، خیابان حافظ، خیابان رشت، شماره ۲۳

دفتر ادبیات و هنر مقاومت: تلفن: ۶۶۴۹۷۸۲۷، ۶۶۴۹۹۷۰۸، ۶۶۴۰۶۹۶۰ دورنگار: ۶۶۴۱۲۲۷۵

دفتر ادبیات انقلاب اسلامی: تلفن: ۶۶۴۱۵۴۱۹، ۶۶۴۱۹۲۵۹، ۶۶۴۹۹۷۳۱، ۶۶۴۱۵۴۱۸

نشانی وبسایت مرکز:

www.paydari.org (در حال ساخت)